

Asia: VN/2801/2026

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi jätelain ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Laki jätelain muuttamisesta & säännöskohtaiset perustelut

15 §. Jätteiden lajittelu- ja erilliskeräysvelvollisuus

-

15 c §. Kielto kerätä kierrätyskelpoista tai uudelleenkäytön valmisteluun soveltuvaa jätettä energijätteenä

-

21 a §. Kiinteistön haltijan tiedonjakovelvollisuus

-

21 b §. Jätehuoltopalveluiden laatuvaatimukset ja palveluita tarjoavan neuvontavelvollisuus

-

22 §. Valtion viranomaiset

-

57 §. Tuotteen jakelijan tiedottamisvelvollisuus

-

93 §. Jäteneuvonta ja -tiedotus

-

100 §. Ilmoitus keräystoiminnasta jätehuoltorekisteriin

-

121 §. Velvollisuus laatia siirtoasiakirja

122 §. Tiedonsaantioikeus

Esitysluonnoksen 1. lakiehdotuksen 122 §:n 7 momentin mukaan Lupa- ja valvontavirastolla olisi oikeus salassapitosäännösten estämättä saada maksutta muulta viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitavalta tietoja toiminnanharjoittajan veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksuihin tai Tullin perimiin maksuihin liittyvien rekisteröitymis-, ilmoitus- ja maksuvelvollisuuksien hoitamisesta, toiminnasta ja taloudesta, jos tiedot ovat tarpeellisia 62 §:ssä säädetyn tuottajayhteisöön liittymisvelvollisuuden valvomiseksi. Ehdotettu tiedonsaantioikeus liittyisi esitysluonnoksen 2. lakiehdotuksessa Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010) 6 §:ään ehdotettavaan uuteen kohtaan, jonka mukaan 6 §:ssä tarkoitettu velvoitteidenhoitoselvitys voitaisiin laatia tukemaan Lupa- ja valvontaviraston tehtäviä tämän valvoessa jätelain (646/2011) tuottajavastuun piiriin kuuluvien tuottajien liittymistä tuottajayhteisöön.

Ehdotettavan tiedonsaantioikeuden oikeasuhtaisuus ja hyväksyttävyyys sekä henkilötietojen käsittely

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 5 §:n 4 momentin mukaan selvitysyksikkö kuvaa velvoitteidenhoitoselvityksessä organisaation tai organisaatiohenkilön sekä näihin välittömästi tai välillisesti kytkeytyvän organisaation ja organisaatiohenkilön toimintaa ja taloutta sekä veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksuihin taikka tullin perimiin maksuihin liittyvien velvoitteiden hoitamista. Ehdotetun sääntelyn ja esitysluonnoksen perustelujen nojalla jää epäselväksi, miten velvoitteidenhoitoselvityksellä saatavat tiedot suoranaisesti liittyisivät sen valvomiseen, että tuottaja on liittynyt jätelain 62 §:n mukaisesti tuottajayhteisöön. Esitysluonnoksen säätämisperusteluiden mukaan (s. 55) vapaamatkustus, jossa tuottaja ei liity tuottajayhteisöön ja välttää näin tuotteiden jätehuollosta koituvat maksut, on tuottajavastuun toteutumisen kannalta merkittävä ongelma, koska laittomasti toimivien yritysten tuotteiden jätehuolto jää lakia noudattavien yritysten maksettavaksi. Siksi on perustelujen mukaan tarpeen ottaa käyttöön keinoja, joilla vapaamatkustusta saadaan vähennettyä. Perustelujen mukaan ehdotettu tiedonsaantioikeus kytkeytyy esitykseen sisältyvään harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain muutosehdotukseen, jossa tuottajan liittyminen tuottajayhteisöön lisättäisiin lain 6 §:ään niiden viranomaistehtävien joukkoon, joiden osalta valvontaviranomainen voi pyytää harmaan talouden selvitysyksiköltä velvoitteidenhoitoselvitystä. Velvoitteidenhoitoselvitys sisältää useasta eri viranomaisrekisteristä peräisin olevia tietoja siitä, miten yritykset ja luonnolliset henkilöt ovat hoitaneet tai jättäneet hoitamatta eri lakien mukaisia velvollisuuksiaan. Perustelujen mukaan velvoitteidenhoitoselvitykseen sisältyvät tiedot auttaisivat Lupa- ja valvontavirastoa kohdentamaan tuottajavastuun valvontaa niihin yrityksiin, jotka todennäköisimmin jättävät liittymättä tuottajayhteisöön, vaikka valmistavat tai tuovat maahan tuottajavastuun piiriin kuuluvia tuotteita.

Esitysluonnoksen perusteluista syntyy vaikutelma, että velvoitteidenhoitoselvitykseltä ilmi käyviä tietoja velvoitteiden, kuten verojen tai työnantajamaksujen, laiminlyömisestä käytettäisiin viitteenä siitä, että tuottaja olisi voinut laiminlyödä myös jätelaissa säädetty velvoitteensa, mikä ohjaisi varsinaisen valvonnan kohdentumista näihin tuottajiin. Esitysluonnoksessa jää toisaalta avoimeksi myös se, miten Suomessa toimivat tuottajat (s. 51) valikoituisivat velvoitteidenhoitoselvitystä koskevaan Lupa- ja valvontaviraston pyyntöön, sillä Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 5.2 §:n mukaan velvoitteidenhoitoselvitystä koskevassa pyynnössä on yksilöitävä organisaatio tai henkilö, josta selvitystä pyydetään, vai olisiko tällöin kyse pykälän 3 momentissa tarkoitettusta ilmiöselvityksessä kuvatusta ryhmästä.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan säädettäväksi verrattain väljästi muotoiltu laaja tiedonsaantioikeus, joka voisi kohdistua myös luonnollisten henkilöiden tietoihin. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että yksityiselämän suojaan kohdistuvia rajoituksia on arvioitava perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa (PeVL 38/2016 vp, s. 2–3). Esitysluonnoksen säätämisyjärjestysperusteluissa ei ole kuitenkaan arvioitu, voisiko säätämisyjärjestysperusteluissa mainittu tavoite olla saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvien keinoin, tai miksi esimerkiksi jätelain 55 §:ssä säädetty tuottajan rekisteröitymisen varmistaminen ei ole riittävä keino tavoitteen saavuttamiseksi. Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa (s. 55) on sen sijaan tuotu esiin, ettei jätelain 122 §:ään ehdotettu Lupa- ja valvontaviraston oikeus saada muulta viranomaiselta salassapitosäännösten estämättä tietoja erilaisten lakisääteisten velvollisuuksien hoitamisesta olisi välttämätön Lupa- ja valvontaviraston tehtävien hoitamisen kannalta. Esitysluonnoksen säätämisyjärjestysperusteluihin ei ole sisällytetty tämän tarkempaa arviota siitä, onko ehdotettu tiedonsaantioikeussäännös oikeasuhteinen tietojen käyttötarkoitukseen nähden, tai voidaanko ehdotettua säännöstä pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa. Oikeusministeriö katsoo, että ehdotetun sääntelyn oikeasuhtaisuutta ja hyväksyttävyyttä tulee vielä huolellisesti arvioida jatkovalmistelussa ja pyrkiä täsmentämään tiedonsaantioikeus siten, että se kohdistuu tosiasiallisesti sillä tavoitellun tarkoituksen kannalta olennaisiin tietoihin niin, että yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan kohdistuvaa rajoitusta voitaisiin pitää välttämättömänä.

Esitysluonnoksessa ei ole myöskään arvioitu ehdotettua sääntelyä EU:n yleisen tietosuojasetuksen (EU) 2016/679 kannalta. Perustuslakivaliokunta on painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 1/2018 vp, s. 3, PeVL 26/2017 vp, s. 42, PeVL 2/2017 vp, s. 2, PeVL 44/2016 vp, s. 4 ja PeVL 14/2018 vp, s. 7). Säännöskohtaisista perusteluista tulisi käydä selkeästi ilmi, miltä osin kansallista liikkumavaraa käytetään ja mihin tietosuojasetuksen artiklaan liikkumavaran käyttö perustuu, ja miksi ehdotettu sääntely olisi yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklan 3 kohdassa tarkoitettulla tavalla oikeasuhteista, yleisen edun mukaista ja välttämätöntä. Esitysluonnoksen perusteluista tulisi vielä jatkovalmistelussa täydentää näiltä osin.

Ehdotettavan tiedonsaantioikeuden täsmällisyys ja tarkkarajaisuus

Oikeusministeriö kiinnittää vielä huomiota siihen, että Lupa- ja valvontavirastolle ehdotettava tiedonsaantioikeus olisi sidottu tietojen tarpeellisuuteen. Esitysluonnoksen säätämisyjärjestysperusteluissa (s. 55–56) on sinällään asianmukaisesti tunnistettu perustuslakivaliokunnan salassa pidettävien tietojen saamista koskeva lausuntokäytäntö ja se, että ehdotettava Lupa- ja valvontaviranomaisen tiedonsaantioikeus liittyy esitysluonnoksen 2. lakiehdotuksessa ehdotettavaan Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muutokseen koskien velvoitteidenhoitoselvityksen uutta käyttötarkoitusta. Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 7 §:n mukaan selvitysyksiköllä on oikeus saada salassapitovelvollisuuden estämättä viranomaiselta ne velvoitteidenhoitoselvityksen laatimiseksi välttämättömät tiedot, jotka velvoitteidenhoitoselvitystä pyytävä viranomainen on oikeutettu saamaan selvityspyynnössä kuvattua käyttötarkoitusta varten. Oikeusministeriö katsoo, että jatkovalmistelussa tulisi vielä arvioida, onko tässä yhteydessä perusteltuja syitä säätää Lupa- ja valvontavirastolle laajempaa tiedonsaantioikeutta kuin selvitysyksikölle, jos tiedonsaantioikeus ehdotetaan säädettäväksi pelkästään sen takia, että Lupa- ja valvontavirastolla olisi oikeus pyytää velvoitteidenhoitoselvityksen laatimista.

Esitysluonnoksen säätämisyjärjestysperusteluiden (s. 55) mukaan ehdotettavassa Lupa- ja valvontaviraston tiedonsaantioikeutta koskevassa säännöksessä oikeuden piiriin kuuluva tietosisältö

on lueteltu tyhjentävästi, jotta viraston valvontatehtävän kannalta tarpeellisten tietojensaantioikeuden säätäminen ei olisi ongelmallista perustuslain takaaman yksityisyyden suojan kannalta. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että Lupa- ja valvontavirastolle ehdotettava tiedonsaantioikeus ulotettaisiin velvoitteidenhoitoselvityksellä selvitettävien maksuvelvollisuuksien lisäksi koskemaan myös rekisteröitymis- ja ilmoitusvelvollisuuksia. Esityksen perusteluissa ei ole kuitenkaan avattu mitä nämä tiedot olisivat ja miltä viranomaisilta tai julkista tehtävää hoitavalta näitä tietoja olisi oikeus saada. Lisäksi ehdotetun tiedonsaantioikeussäännöksen mukaan tiedot tarvittaisiin sen selvittämiseksi, että tuottaja on täyttänyt jätelain 62 §:ssä säädetyn velvollisuutensa liittyä tuottajayhteisöön, mutta tiedonsaantioikeuden ehdotetaan kuitenkin kohdistuvan tuottajan sijasta toiminnanharjoittajaa koskeviin tietoihin. Syntyy vaikutelma, että säännöksessä on pitkälti vain toistettu voimassa olevan jätelain 122 §:n 2 momentissa säädetty tiedonsaantioikeus. Esitysluonnoksen 2. lakiehdotuksen 6 §:ään ehdotettavan uuden käyttötarkoituksen mukaan velvoitteidenhoitoselvitys laadittaisiin tukemaan Lupa- ja valvontaviraston tehtäviä jätelain (646/2011) 62 §:ssä säädetyn tuottajayhteisöön liittymistä koskevan velvollisuuden valvonnassa. Esitysluonnoksen perusteluista ei käy ilmi, mitä nämä säännöksessä mainitut Lupa- ja valvontaviraston tehtävät olisivat.

124 §. Tarkastukset ja valvontasuunnitelmat

-

Voimaantulosäännös

-

Laki harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta & säännöskohtaiset perustelut

6 §. Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

Ks. yllä jätelain 122 §:n kohdalla esitetyt huomiot.

Muuta huomioitavaa

Mahdolliset muut huomiot hallituksen esitysluonnokseen

-

Suurpää Johanna
Oikeusministeriö

Polojärvi Anu

